

PRAVNI ASPEKTI UGOVORA O OSIGURANJU OD ODGOVORNOSTI ZA ŠTETE KOJE UPOTREBOM MOTORNOG VOZILA BUDU PRIČINJENE TREĆEM LICU U BOSNI I HERCEGOVINI

Doc.dr.sc. Remzija Kadrić, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bunar bb,
72 270 Travnik, Bosna i Hercegovina

Selma Otuzbir, MA, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku,
Bunar bb, 72 270 Travnik, Bosna i Hercegovina

Irma Hodžić, dipl.iur., Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku,
Bunar bb, 72 270 Travnik, Bosna i Hercegovina,
e- mail: otuzbir.selma@gmail.com

***Sažetak:** Saobraćaj ne predstavlja problem sam za sebe, već se taj problem javlja u pojavama, odnosima i aktivnostima ljudskog društva. Porast broja motornih vozila i relativno mali obim porasta savremene cestovne mreže, kao i činjenica da u saobraćajnim nezgodama danas u svijetu smrtno strada daleko više ljudi nego iz bilo kojeg drugog razloga (požari, poplave, zemljotresi itd.) istakli su u prvi plan problem sigurnosti saobraćaja. Broj stradalih u saobraćajnim nezgodama u BiH kreće se u broju preko 500 lica godišnje, dok se broj lica sa lakim i teškim tjelesnim povredama kree od oko 2.500. Prema najnovijim istraživanjima Evropske unije, svake godine na drumovima Evropske unije u saobraćajnim nezgodama pogine preko 50.000 ljudi. Pojačana upotreba motornih vozila u saobraćaju prouzrokovala je mnoge probleme, od posebnog značaja je postalo pitanje na koji način obeštetiti treća lica, kako utvrditi odgovornost za štetu prouzrokovanu upotrebom motornog vozila, ko treba da odgovara za štetu nanesenu upotrebom motornog vozila, na koji način regulisati zahtjev oštećenih, ko treba da snosi naknadu štete, itd. Shodno navedenom uviđamo značaj zaključivanja ugovora o obaveznom osiguranju od odgovornosti za štetu prouzrokovanu upotrebom motornog vozila prema trećim licima.*

***Ključne riječi:** saobraćajne nezgode, naknada štete, treća lica, motorna vozila.*

LEGAL ASPECTS OF THE CONTRACT OF INSURANCE AGAINST LIABILITY FOR DAMAGES THAT THE USE OF MOTOR VEHICLES TO BE CAUSED TO A THIRD PARTY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

***Abstract:** Traffic is not a problem in itself, but the problem arises in situations, relationships and activities of human society. The increase in the number of motor vehicles and the relatively small scale of the increase of modern road network, and the fact that the road accidents in the world today is killed far more people than any other reason (fires, floods, earthquakes, etc.) Pointed out to the fore the problem of security traffic. Number of casualties in road accidents in BiH is the number of over 500 persons per year, while the number of people with mild or serious bodily harm ranges from about 2,500. According to the latest research of the European Union, every year on the roads of the European Union in road accidents killed over 50,000 people. Enhanced use of motor vehicles in traffic has caused many problems, of particular importance, it became a question of how to compensate third parties, to determine the responsibility for damage caused by a motor vehicle, who should be responsible for any damage caused to a use of a motor vehicle, in any way regulate the application damaged, who should bear the damages, and so on. Accordingly, we recognize the importance of the conclusion of the compulsory liability insurance for damage caused by a motor vehicle to third parties.*

***Keywords:** traffic accident, compensation, third party motor vehicle.*

Uvod

U vrstu osiguranja koje se obavezno ugovara prema Zakonu o osiguranju Federacije BiH svrstava se i osiguranje motornih vozila. Imaoci motornih vozila obavezani da svoje vozilo osiguraju za eventualne štete pričinjene trećim licima, a osiguravajuća društva obavezna su da prihvate osiguranje tih vozila. Međusobni odnos navedenih lica pored obaveza, podrazumijeva i prava koja iz njega proizlaze, što se opredmećuje zaključenjem ugovora o osiguranju. Kako su česti sporovi između društava za osiguranje i lica kojima je nanescena šteta neophodno je utvrditi ko se po osnovu osiguranja motornih vozila za štete pričinjene trećim licima može pojaviti kao subjekt obeštećenja. Za većinu pravnih sistema karakteristično je nastojanje da se obezbijedi novčano obeštećenje, odnosno materijalna zaštita određenom krugu lica koja su bez svoje krivice izložena izvjesnim rizicima. U ovaj krug spadaju sva lica koja mogu biti povrijeđena ili oštećena od strane vlasnika (korisnika) motornog vozila. U gotovo svim zemljama, imaoci motornih vozila obavezni da ugovore osiguranje za štete pričinjene trećim licima.

Osiguranjem motornog vozila osigurava se imovina trećih lica, odnosno ono obuhvata i obavezu naknade nematerijalne štete u slučaju ozljede ili smrti lica, kada do oštećenja dođe udarom osiguranog vozila bez namjere osiguranika. Predmet ugovaranja kod ovog vida osiguranja ne obuhvata osiguranje imovine ugovarača, kako je to slučaj kod ostalih vidova osiguranja, već imovinu, tijelo i život trećih lica od štete koju nanese osigurano motor- no vozilo. U slučajevima, kada vlasnik (korisnik) osiguranog vozila svojim činjenjem

doprinese oštećenju tuđe stvari ili ozljedi, odnosno smrti, tada oštećena lica stiču legitimaciju za traženje materijalnog ili ne- materijalnog obeštećenja. Ovdje je vrlo bitno utvrditi, koja su to lica, koja se kod osiguravajućeg društva, kao osiguravača mogu legitimirati kao lica koja imaju pravo na obeštećenje. Lica koja se mogu pojaviti kao oštećena strana, utvrđen je Zakonom o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim odredbama o obaveznom osiguranju od odgovornosti.²⁸ Odredba člana 2. stav 1. ovog Zakona propisuje: "oštećena strana označava svako lice koje ima pravo na naknadu u vezi sa bilo kojom štetom ili povredom koju pričinje vozila." Shodno zakonskoj odredbi proizilazi, da se sa zahtjevom za obeštećenje po osnovu štete nanescene osiguranim motornim vozilom, neovisno o tome, kome oštećena imovina pripada, odnosno kome je nanescena ozljeda, može pojaviti kategorija lica definirana Zakonom. Zahtjev se upućuje osiguravajućem društvu kod kojeg je vozilo osigurano.

1. Pravni aspekt ugovora o osiguranju

Ispostavljanjem police osiguranja, kao ugovora o osiguranju za motorno vozilo, nastaju brojni pravni odnosi, kao rezultat udruživanja sredstava koja na bazi premija ulaze u fond za osiguranje i služe za obeštećenje trećih lica kojima se osiguranim vozilom nanese šteta. Ugovorom o osiguranju se na osnovu Zakona o osiguranju i Uslova osiguranja, uređuju prava i obaveza osiguranika i osiguravača u toku trajanja osiguranja i kod ostvarivanja odštetnih prava tj.

²⁸ Zakonom o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim odredbama o obaveznom osiguranju od odgovornosti "Službenim novinama FBiH", br, 5/2005.

kod obeštećenja oštećenih lica. Obavezno ugovaranje osiguranja za štete pričinjene trećim licima proizilazi iz Zakona. Zakonsko određenje ne ostavlja prostor za odlučivanje da li će se ugovoriti ovo osiguranje, već utvrđuje obaveznost ugovaranja istog. Na osnovu toga, obavezuje svako društvo za osiguranje, koje obavlja poslove osiguranja neživotnih osiguranja, da prihvati ugovaranje osiguranja motornog vozila za štete pričinjene trećim licima. Shodno navedenoj zakonskoj obavezi proizilazi da je osiguranje motornih vozila za štete pričinjene trećim licima obostrano obavezno, s tim što kod ove vrste osiguranja ugovarač osiguranja plaća ukupan iznos premije momentom potpisivanja Ugovora o osiguranju.

Obaveza plaćanja premije u potpunosti sadržana je u odredbi istog Zakona: „Uz važeću policu ili potvrdu o osiguranju prema trećim stranama, mora postojati ovjerena uplatnica banke ili pošte o plaćenju premiji, odnosno ovjerena priznanica o plaćenju premiji osiguranja izdata od Društva za osiguranje, ako je premija osiguranja naplaćena na blagajni“.²⁹

Korisnik motornog vozila dužan je zaključiti ugovor o osiguranju i uplatiti obračunatu premiju momentom potpisivanja ugovora o osiguranju. Izdavanjem police i naplatom premije osiguranja, Društvo za osiguranje prihvata da isplati sve eventualno nastale štete, kako materijalne, tako i nematerijalne, koje nastanu kao rezultat upotrebe osiguranog vozila. Subjekti pravnog odnosa po navedenom osnovu (Društvo za osiguranje – imalac motornog vozila) u isti stupaju u svrhu zadovoljenja određene potrebe. Imalac motornog vozila, ako želi koristiti svoje vozilo mora platiti premiju za osiguranje

istog, a Društvo za osiguranje vrši svoju funkciju mobilisanja novčanih sredstava, te tako podmiruje troškove poslovanja i nadoknađuje eventualno nastale štete. Dakle, i jedna i druga ugovorna strana, zaključivanjem ugovora o osiguranju, zadovaljava neku od svojih potreba.

Prema tome „...osiguranje nije ništa drugo do ustanova koja treba zadovoljiti jednu potrebu koja će se pojaviti tek onda ako zbog ostvarivanja rizika nastane šteta“³⁰. S obzirom, da je nastanak štetnog događaja neizvjesan i da nije ovisan o volji imaooca motornog vozila, to se ovoj problematici može pristupiti s različitih aspekata.

Za potrebe ovog rada koristiće se pravni aspekt. U tom smislu značajne su posebno dvije pravne teorije, koje osiguranje razmatraju isključivo po pravnoj osnovi:

– **teorija odštete**, jer je svrha svakog osiguranja naknada štete usljed ostvarenog osiguranog rizika koji nastane u tijeku trajanja ugovora o osiguranju.

– **teorija prestacije**, jer za primljenu premiju osiguravatelj daje osiguraniku kontraprestaciju u obvezi isplate unaprijed utvrđene odštete. Njima se isključuje univerzalnost za sve vrste osiguranja. Na osnovu toga je u praksi i nastala podjela osiguranja na imovinska (teorija naknade štete) i osobna (naknada nematerijalne štete - teorija prestacije zbog specifičnosti načina ugovaranja naknade).³¹

2. Lica koja se mogu pojaviti sa zahtjevom za obeštećenje

³⁰ Petranović Vladimir: “Osiguranje i reosiguranje”, Informator, Zagreb, 1984, 161.

³¹ Šire: Petrović Z, N. Mrvić-Petrović, Naknada štete zbog smrti, telesne povrede ili oštećenja zdravlja, GTZ, GmbiH, Otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu-Pravna reforma, Beograd, 2008, 26.-34.

²⁹ Vidi: čl. 3. st. 4. Zakona.

Za razliku od drugih vrsta osiguranja kod kojih se vlasnik, odnosno korisnik oštećene stvari legitimizira kao subjekat ovlašten da potražuje obeštećenje, kod šteta nanesenih motornim vozilom sva oštećena lica nemaju to pravo. U tom smislu, kod sticanja prava na obeštećenje u slučaju štete nanasene motornim vozilom, sva lica možemo podijeliti, na:

- lica koja imaju pravni legitimitet da se pojave s odštetnim zahtjevom prema Društvu za osiguranje, kao Osiguravaču; i
- lica kojima je Zakonom to pravo uskraćeno.

Shodno navedenoj podjeli, važno je naglasti da se samim ugovaranjem osiguranja za štete pričinjene trećim licima, odgovornost za naknadu štete prema trećim osobama od osiguranika prenose na osiguravača, u slučajevima:

- tjelesnih ozljeda, narušavanja zdravlja ili smrti osobe (ovdje važno napomenuti da se trećim osobama smatraju pješaci i osobe u drugom vozilu, ali i putnici u osiguranom vozilu).
- uništenja, odnosno oštećenja stvari, nastalo kao rezultat štete nanasene osiguranim vozilom u zemlji i inostranstvu.

Međutim, nemaju sve osobe koje se u momentu nastanka osiguranog slučaja zateknu u vozilu pravo na naknadu usljed ozljede ili smrti. Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila pravi distinkciju među oštećenim licima. Njime je utvrđeno koje osobe imaju, a koje nemaju pravo na obeštećenje. Tako, Zakon navodi:

„Osobe čija je odgovornost pokrivena ugovorom o osiguranju, kao i osobe koje su, iako nisu osiguranici, zaključile policu osiguranja s osiguravačem kao ugovorena strana, ne smatraju se trećim

osobama...³²

3. Finansijske obaveze po osnovu štete prouzrokovane osiguranim vozilom

Djelatnosti društava za osiguranje predstavljaju poseban vid ekonomske djelatnosti i imaju za cilj da akumuliraju naplaćenu premiju, te na osnovu iste obrazuju osiguravajuće rezerve u vidu fondova. Sredstva akumulirana u fondove koriste se za obeštećenje oštećenih lica, u slučaju nastupanja osiguranih slučajeva. Stvaranjem fondova, koji se pune naplatom premije kao cijene za preuzeti rizik, osiguranje vrši preraspodelu rizika između pojedinaca (osiguranika) ugroženih istim rizicima. Ugovarači osiguranja motornih vozila uplatom obračunate premije, kao cijene za preneseni rizik, doprinose formiranju fondova iz kojih se na bazi solidarnosti i uzajamnosti, vrši obeštećenje onih kojima je nanasena šteta upotrebom osiguranog motornog vozila. Oštećene osobe, pravna ili fizička lica, pored naknade za pretrpljenu štetu, stiču pravo i na naknadu za indirektnu štetu nastalu kao gubitak zbog nemogućnosti obavljanja djelatnosti.³³ Iz navedenog se može zaključiti da je ekonomski aspekt daleko složeniji i da je prisutan u dva momenta, prvo uplatom premije od strane osiguranika, i drugo, kada nastane osigurani slučaj.

Međutim, kada govorimo o osiguranom slučaju, tada se mora voditi računa o tome da li sve oštećene osobe imaju pravo na obeštećenje, odnosno da li se kao osnov naknade pored direktne, javlja i indirektna šteta. Navedeno ima za cilj da ukaže na složenost

³² Vidi: čl. 8. st. 2. Zakona.

³³ Ovo se posebno odnosi na taxi vozače i autoprevoznike, kojima je prenos ljudi i stvari, uz naknadu, osnovna djelatnost.

ekonomskog aspekta, za koji su bitna dva momenta, prvo sume osiguranja naznačene na polici osiguranja i stvarno nastala šteta. Ovo stoga što ako je stvarna šteta veća od sume osiguranja naznačene u ugovoru o osiguranju (polici), tada obaveza društva za osiguranje ne može preći osiguranu sumu.

Minimalni osigurani iznosi koje su društva za osiguranje dužna isplatiti u slučaju većih oštećenja ili ozljeda koje je prouzrokovalo osigurano vozilo utvrđene su Zakonom:

- a. u slučaju tjelesne ozljede osoba – iznos od 500.000,00 KM, bez obzira na broj žrtava uključenih u istu nezgodu;
- b. u slučaju štete na imovini – iznos od 350.000,00 KM po jednom štetnom događaju, bez obzira na broj oštećenih³⁴.

Zakonom su utvrđeni minimalni iznosi po jednom štetnom događaju. Međutim, ovdje treba pojasniti, šta se smatra štetnim događajem? Prema Uslovima osiguranja i Zakonu o osiguranju, pod štetnim događajem podrazumijeva se ukupna šteta koju je osigurano vozilo pričinilo nad osobama, odnosno nad imovinom trećih lica, tokom jednog štetnog, odnosno nesrećnog slučaja. Postoje slučajevi da vozilo zbog gubitka kontrole vozača, na ulici ozlijedi i po više od deset osoba, odnosno usmrti nekoliko osoba. Sve te osobe, odnosno njihovi nasljednici ako je nastao smrtni slučaj, ne mogu zbirno potraživati veći iznos na ime naplate nematerijalne štete od iznosa naznačenog u polici osiguranja, odnosno utvrđenog Zakonom.

Pored obeštećenja koja su

³⁴ Vidi: čl. 9. Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim odredbama o obaveznom osiguranju od odgovornosti ("Službenim novinama FBiH", br. 5/2005).

osiguravajuća društva obavezna isplatiti za štete koje su pričinila osigurana vozila, vrlo često u praksi imamo slučajeve kada počinitelj napusti mjesto nezgode, odnosno kada je počinitelj nepoznat. U ovakvim slučajevima oštećeni se ne mogu sa svojim zahtjevom obraćati društvu za osiguranje kod kojeg su isto ugovorili, već zahtjev upućuju Zaštitnom fondu FBiH, koji je osnovan s ciljem da vrši isplatu šteta iz građanske odgovornosti, u slučajevima kada za to nemaju obavezu osiguravajuća društva.

Slučajevi kada se prema Zakonu može podnijeti odštetni zahtjev prema Zaštitnom fondu jesu ozljeda ili smrtni slučaj nastao kao posljedica udara motornog vozila, pri čemu:

- osoba odgovorna za nezgodu ostane nepoznata;
- je nezgodu prouzrokovalo neosigurano vozilo; i
- ako je protiv Društva registriranog u Federaciji pokrenut postupak posebne likvidacije zbog stečaja ili zbog oduzimanja odobrenja za rad zbog neispunjenih zakonskih obaveza prema Zakonu o društvima za osiguranja u privatnom osiguranju ili prema ovom Zakonu.³⁵

Takođe, na osnovu zakonskih akata, naznačeno je ko se sve može smatrati trećim licem, odnosno ko se može legitimirati kao osoba s pravom potraživanja obeštećenja. Međutim, krug lica koja bi imala pravo na novčano obeštećenje mogao bi se proširiti i na:

- Privredna društva (poslodavce) u kojima su zaposleni ozlijeđeni;
- Zavode za penzijsko-invalidsko

³⁵ Vidi: čl. 13. Zakona.

- osiguranje
- Fondove zdravstvenog osiguranja, i
 - Pokopna društva.

Zaključak

U radu je obrađen aspekt osiguranja motornih vozila za štete pričinjene trećim licima. Ukazali smo na pravni aspekt, odnosno na osobe koje se mogu legitimirati kao pravno spsoosbne za traženje obeštećenja. Međutim, u ovom dijelu, se postavlja opravdano pitanje, da li članovi porodičnog domaćinstva osiguranika, odnosno korisnika motornog vozila, imaju pravo na naknadu štete pretrpljene usljed saobraćajne nezgode koju je izazvalo vozilo u kojem su se nalazili. Smatramo da sve osobe koje se nalaze u vozilu, kao i one koje su bile u drugim vozilima ili su bili su pješaci, imaju ista prava i da pod istim uslovima stiču pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete. Isto tako, iz obaveze za naknadu svojih troškova, prema postojećim zakonskim rješenjima izuzeti su: Zavod PIO/MIO, Fond zdravstvenog osiguranja, poslodavci ozlijeđenih osoba i Pokopna društva. Sva ova lica zbog nedorečenosti naše pravne regulative trpe velike materijalne štete iako svojim djelovanjem nisu doprinijeli istim.

U dijelu gdje obrađen ekonomski aspekt ukazali smo na Zakonom utvrđene minimalne iznose, koje su društva za osiguranja, u slučajevima težih saobraćajnih nesreća, dužni isplatiti oštećenim. Međutim, iako se radi o minimalnim iznosima, niti jedno osiguravajuće društvo u našoj zemlji iste nije povećalo. To dovoljno govori o težnji osiguravajućih društava, da u što kraćem vremenu naplate što veće iznose po osnovu premija osiguranja, ali da istovremeno, kvalitet svojih usluga, u

dijelu koji odnosi na visinu obaveza za štete na stvarima i licima, ne uvećavaju.

U dijelu Zakona o osiguranju od odgovornosti motornih vozila, navodi se da štete usljed ozljeda i u slučaju smrti, koje prouzokuje nepoznato, odnosno neosigurano vozilo, isplaćuje Zaštitni fond u čijem finansiranju učestvuju sva društva za osiguranje u FBiH. Smatramo da su isključenjem odgovornosti za materijalne štete na stvarima (motornim vozilima ili drugim predmetima), prouzokovanih od strane nepoznatih, odnosno neosiguranih vozila, diskriminirani imaočimi tih stvari, budući da su mnogo češći slučajevi, da nepoznato vozilo ošteti drugo vozilo, nego što od tih vozila stradaju pješaci, odnosno putnici u drugim motornim vozilima.

Literatura

- [1] Andrijašević Sanja, Petranović Vladimir: "Ekonomika osiguranja", Alfa, Zagreb 1999., Jankovac, Ivica; "Ugovor o osiguranju za uporedno pravo", Beograd, 1968.
- [2] Lukić R.: "Računovodstvo osiguravajućih kompanija", Ekonomski fakultet", Beograd, 1999. godine.
- [3] Kočović, J. I Šuljević, D.; Osiguranje, Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd, 2006.
- [4] Marović Boris, Nebojša Žarković: "Leksikon osiguranja", Zavod za izdavanje udžbenika, Novi sad 2002.
- [5] Marović Boris, Avdalović Veselin: "Osiguranje i upravljanje rizikom", Birografika, Subotica 2005.
- [6] Marović B.: "Osiguranje i špedicija" Stilos izdavaštvo, Novi Sad, 2001.
- [7] Milošević M.V.: "Teorijska statistika, Teorija statističkog zaključivanja",

Naučna knjiga, Beograd

[8] Nikolić, N.; Ugovor o osiguranju, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Beogradu, Državni osiguravajući zavod, Generalna direkcija Beograd, 1957

[9] Petranović Vladimir: “Osiguranje i reosiguranje”, Informator, Zagreb 1984. Ripert: Droit maritime, Paris 1953.

[10] Arnould: On marine insurance, London, 1954.

[11] E. Vaughan, T. Vaughan: Osnove osiguranja, upravljanje rizicima (prevod sa engleskog), Mate, Zagreb, 2000.

[12] Šulejić P.: “Pravo osiguranja” , Dosije, Beograd 2005